

Twee beroemde Friezen per jaar

Het FBI zoekt Friezen van wie er een biografie zou moeten komen. Maar let op: een goede biografie is meer dan een opsomming van levensfeitjes.

Asing Walthaus

Begin maart 2020 is de echte start van wat voorlopig FBI heet: het Fries Biografie Instituut. Die dag is er een symposium over de biografie in Tresoar, met de initiatiefnemers Hans Renders (hoogleraar theorie van de biografie aan de RUG), uitgever Steven Sterk, Bert Looper van Tresoar en Geart de Vries van het Historisch Centrum Leeuwarden.

Maar eigenlijk is het deze zomer al een beetje begonnen, met de heruitgave van de eerste van drie biografieën in een serie die *Over Leven* heet. Die van Sicco Mansholt (letterlijk genomen geen Fries, want geboren in Ulrum, maar als man achter de schaalvergroting in de landbouw ook zeer bepalend voor het uiterlijk van deze provincie) door Johan van Merriënboer. Daarna Ferdinand Domela Nieuwenhuis door Jan Willem Stutje en ten slotte voetballer Abe Lenstra, door Johann Mast. Een deel uit dat laatste boek staat morgen in deze krant.

Een goeie biografie, doceert Hans Renders als we bij hem zitten op het Biografie Instituut van de Groninger Universiteit, is meer dan alleen een levensloop die meldt wanneer iemand geboren is en stierf, met daartussen een opsomming van alle verrichtingen. Het is ook niet per se een boek voor en door bewonderaars, zoals veel vlot geschreven portretten van populaire sporthelden. In zijn algemeenheid geldt dat een biografie zowel een bijzonder persoon beschrijft als een beeld geeft van de tijd of de omgeving waarin hij of zij leeft. Meer tips van Renders staan elders op deze pagina.

De bedoeling van FBI is dat er een beweging ontstaat die leidt tot de uitgave van meer biografieën over Friezen die dat waard zijn. Een netwerk, dat schrijvers, instituten, uitgevers en geldgevers bij elkaar brengt en dan „ten minste twee biografieën per jaar” oplevert – in de woorden van Steven Sterk. Dat kunnen heruitgaven zijn, maar net zo goed nieuwe boeken.

De initiatiefnemers zijn nu nog bezig een beeld te krijgen van de biografieën waar in Friesland al aan gewerkt wordt, zoals bijvoorbeeld die over hoogleraar Tony Feitsma, waar schrijver Liuwe Westra aan werkt. Of die van kunstverzamelaar Nanne Ottema, door Anthoon Ott, die komend voorjaar zou moeten verschijnen.

Er is al een uitgebreid wenselijkheidslijstje, met namen als Douwe Kalma, Tsjébbe Hettinga, Max Blokzijl, Waling Dijkstra en Gysbert Japicx – maar die liggen ook wel wat voor de hand. Het FBI is daarom op zoek naar meer voorstellen: van welke Friezen, en voor alle duidelijkheid: ook Friezinnen, zou er een biografie moeten komen?

Daar is de *Leeuwarder Courant* ook benieuwd naar. Vandaar dat we lezers oproepen om dat te melden: niet alleen een naam, maar ook een toelichting: waarom juist deze persoon? Dat kan gestuurd worden naar cultuur@lc.nl of naar Leeuwarder Courant, cultuurredactie, Postbus 394, 8901 BD Leeuwarden. Alles wat binnenkomt gaat uiteraard ook door naar het FBI.

Gezocht door het FBI

Wopke Eekhoff (Leeuwarden, 1809-1880), stadsarchivaris van Leeuwarden. Blauw; voorgedragen door Geart de Vries (Historisch Centrum Leeuwarden)
„Voor Leeuwarden kunnen legio mensen worden genoemd, maar ik denk aan onze grote voorganger hier bij het archief: Wopke Eekhoff, de eerste betaalde stadsarchivaris van Nederland. Zijn portret hangt boven mijn bureau. We borduren voort op wat hij begon. Een eigenzinnige autodidact die ongelooflijk veel werk heeft verricht, in de volle breedte.”

Geert Aeilco Wumkes (Joure 1869-Huizum 1954), predikant en historicus, bijbelvertaler in het Fries. Geel; voorgedragen door Bert Looper (Tresoar)
„In Wumkes komen alle ontwikkelingen samen die in het Interbellum het moderne Fryslân vorm en inhoud gaven: taalemancipatie (eerste Friese preek), wetenschap (oprichter Fryske Akademy), erfgoed en geschiedenis (collectievorming Provinciale Bibliotheek), Fries onderwijs en educatie (Underwiisrie en Afûk). Intrigerend is de combinatie van een wetenschappelijke houding met een sterke romantische visie op Fryslân. Om de ontwikkeling van de Friese cultuur en identiteit in de eerste helft van de 20ste eeuw goed te kunnen begrijpen is een biografie van GAW onontbeerlijk.”

Jacobus van Loon (1821, Sint Annaparochie - 1903, Leeuwarden), Fries politicus en letterkundige. Roze; voorgedragen door Steven Sterk, uitgeverij Bornmeer, Noordboek.

„Een biografie over Jacobus van Loon is tevens een skiednis fan Fryslân in de negentiende eeuw. Van 1850 tot 1901 was hij actief in de provinciale politiek, waarvan veertig jaar als gedeputeerde. Hij was in 1845 medeoprichter van het Selskip for Fryske Tael en Skriftekennisse, waarvan hij later voorzitter werd, door zijn bemoeienis kwam het Friesch Woordenboek tot stand en hij bezorgde Fryslân een volkslied. Hij was een intellectueel met grote politieke én culturele invloed op Friesland in een tijd waarin alles op zijn kop stond.”

Fokke Sierksma (Dantumawoude, 1917 - Leiden, 1977). Theoloog, essayist, dichter. Groen; voorgedragen door Hans Renders (Rijksuniversiteit Groningen).

„Alleen de opsomming op Wikipedia van zijn leven is al interessant: hij zat in het verzet, schreef er een boek over, zat in de redactie van *Podium*, schreef over kunst en literatuur en was verbonden aan de theologische faculteit van de Leidse universiteit. Sierksma heeft een veel belangrijkere rol in de Nederlandse literatuur gespeeld dan in dit tekstje wordt gesuggereerd. Hij was een polemist die ‘het humanisme met haar op de tanden’ uitdroeg.”

Wopke Eekhof, Geert Aeilco Wumkes, Fokke Sierksma, Jacobus van Loon (van linksboven met de klok mee).

Tien tips voor een goede biografie

Een goede biografie is meer dan de beschrijving van een levensloop. Wat, dat legt Hans Renders uit, hoogleraar Geschiedenis en Theorie van de Biografie aan de Rijksuniversiteit van Groningen.

Hans Renders

1. Biografen horen het niet graag, maar een biografie heeft een afgebakende looptijd. Hij is niet voor de eeuwigheid en daarom geen kunstwerk. Je moet erover kunnen discussiëren hoe het beter had gekund. Dat doe je met een kunstwerk niet. *Oorlog en Vrede* lees je nog, maar een biografie van Leo Tolstoj van honderd jaar geleden niet, als je de keuze hebt om de hand te leggen op een meer recente biografie van Tolstoj.

2. Er moet een controleerbaar bronnenonderzoek zijn. Wat er bedoeld wordt met een ‘wetenschappelijke biografie’, weet ik niet. Het gaat bij bronvermelding altijd om de wetenschappelijke verantwoording van de biografie.

3. Een goede biografie is geen huldeboek. Ook al wordt dat misverstand de wereld in geholpen door de eindeloze stroom zogenaamde biogra-

fieën van sporthelden, koks van sterrenrestaurants en BN'ers. Die boeken zijn altijd geautoriseerd, dus met instemming en vaak medewerking van het onderwerp geschreven.

4. Net als in de journalistiek is er een helder onderscheid tussen de feiten en de psychologische interpretaties.

5. Over wat een goede biografie is, is niet zoveel algemeen te zeggen. Dat komt omdat de verschillende achtergrond van elke gebiografeerde steeds ook een gevarieerde aanpak vereist. Het maakt voor de methode een groot verschil of je een biografie van een dichter schrijft of van een politicus. De biografie van een wetenschapper is weer anders. We zouden bijvoorbeeld raar staan te kijken als in een biografie van Domela Nieuwenhuis niet zijn politieke ideeën zouden worden becommentarieerd, terwijl het volkomen geaccepteerd is dat in een schrijversbiografie niet zo diep wordt ingegaan op zijn of haar algemene opvattingen over literatuur en literatuurtheorie.

6. De grote uitdaging van elke biograaf is om zijn context op verantwoorde wijze af te bakken. In een biografie van Loe de Jong hoeft echt niet de hele Tweede Wereldoorlog behandeld te worden. Toch speelt die Tweede Wereldoorlog een centrale rol in zijn leven. Hier is dus een inzichtelijke afbakening nodig.

7. In een goede biografie wordt het persoonlijk leven van iemand gebruikt om zijn openbare wapenfeiten te becommentariëren. In de biografie van Jelle Zijlstra wordt zijn jeugd in Friesland onderzocht om te kijken of die van invloed is geweest op zijn latere politieke handelen: persoonlijk leven versus publieke wapenfeiten.

8. ‘Biography makes better history than history itself’, zei de negentiende-eeuwer Victor Cousin, een biografie beschrijft de geschiedenis beter dan de geschiedenis zelf. Het argument dat daarvoor gegeven werd, dat de biografie ons voorziet van details van menselijke gewoontes, gebruikte Balzac in bijna dezelfde bewoordingen in zijn voorwoord van *La Comédie Humaine* om te betogen dat juist literaire teksten daarom een diepgravender vorm van conventionele geschiedschrijving zijn.

9. William Somerset Maugham schreef: Er zijn slechts drie regels voor het schrijven van een roman, maar niemand weet welke dat zijn. Richard Holmes maakte daarvan: Er zijn slechts drie vuistregels voor het schrijven van een biografie, alleen weet niemand welke dat zijn.

10. Toch kan hier wel een van die regels onthuld worden: een biografie die niet aantrekkelijk is geschreven, kan beter helemaal niet geschreven worden.